

Nr 491.

Av fröken **Nygren m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, med förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa, m. m.

I propositionen nr 205 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga därvid fogade förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa. Däri föreslås dels att landsting och städer utom landsting skola åläggas laglig skyldighet att anordna anstalter för vård och uppfostran av bildbara sinnesslöa och dels att bildbara sinnesslöa barn skola vara pliktiga att delta i för dem särskild ordnad undervisning. Då på frivillighetens väg landsting och städer utom landsting redan i full utsträckning fr. o. m. 1916 ha inrättat skolhem för bildbara sinnesslöa barn, finns en ganska lång erfarenhet att bygga på beträffande föräldrarnas sätt att reagera inför förslag om barns intagning på dylik anstalt. Den princip, som hittills tillämpats, att till samma plats sammanföra vårdhem för obildbara, arbetshem för äldre sinnesslöa och skolhem för bildbara sinnesslöa, har otvivelaktigt i hög grad bidragit till föräldrarnas motvilja mot att skicka sina barn till dessa skolhem, då de vid besök å skolhemmet ej kunnat undgå att obehagligt beröras vid anblicken av de obildbara, som där vårdas. Då skolplikt för de sinnesslöa barnen nu skall genomföras, måste det vara angeläget, att detta sker utan onödig irritation för föräldrarna. Ett berättigat intresse torde därför vara, att vårdhem för obildbara och de i ovannämnda lagförslag under benämningen centralanstalt upptagna a) upptagningshem, b) skolhem samt c) arbetshem förläggas till skilda platser. I fråga om överinseendet över sinnesslöanstalterna torde det vara självklart, att vårdhemmen som hittills skola lyda under medicinalstyrelsen. Beträffande övriga anstalter, vilkas främsta uppgifter måste bli att meddela undervisning, utbildning och uppfostran, synes det oss lika självklart, att dessa skola lyda under skolöverstyrelsen. De på statligt initiativ hittills upprättade sinnesslöskolorna, nämligen anstalten i Vänersborg för vanartade sinnesslöa flickor, anstalten på Salbohed för gossar av samma kategori samt vårdanstalten i Lund för blindade med komplicerat lyte, av vilka de flesta utgöras av blindade sinnesslöa, sortera samtliga under kungl. skolöverstyrelsen. Professor Alfred Petrén, som tillsammans med doktor Anna Lisa Annell haft i uppdrag att utreda och framlägga förslag i frågan om införande av skolplikt för bildbara sinnesslöa barn, var också ordförande i 1920 års statliga kommitté, som verkställde utredning och avgav

förslag beträffande uppfostringsanstalter för vanartade sinnesslöa. I sistnämnda kommittés betänkande, enligt uppgift författat av professor Petré, heter det bl. a.: »Målet för arbetet med dessa sinnesslöa är att giva dem moralisk fostran och att genom för dem lämpad undervisning icke endast i teoretiska ämnen utan även i praktiska sysslor av varjehanda art så långt görligt är utveckla dem och göra dem så arbetsdugliga som möjligt. Sinnesslöskolan med den teoretiska och praktiska undervisning, som där meddelas, bör därför fortfarande vara sinnesslöanstaltens centrum. En anstalt för bildbara sinnesslöa bör på grund härav först och främst betraktas såsom en anstalt av pedagogisk karaktär och, liksom i vårt land hittills varit fallet, stå under *pedagogisk ledning*.» När detta tycks ha varit motivering för att göra kungl. skolöverstyrelsen till chefsmyndighet för tidigare nämnda anstalter för såväl vanartade som blinda sinnesslöa, synes det oss så mycket mera motiverat att lägga den obligatoriska undervisningen av bildbara sinnesslöa i allmänhet under samma chefsmyndighet. De sakkunniga ha dock föreslagit, att dessa anstalter skola ligga under medicinalstyrelsen. De sakkunniga säga i sin motivering för detta förslag, att vissa åtgärder av social natur bäst bedömas och dirigeras av en psykiatriskt kunnig läkare, men frångå sedan tanken på en koncentrerad av sinnesslövården till ett färre antal större anstalter med specialutbildade läkare som chef. Om man — vilket vi i likhet med de sakkunniga anse lämpligast — fortfarande behåller de mindre anstalterna, kunna heltidsanställda läkare där ej anställas, och för övrigt finnas ej specialutbildade psykiatriker i vårt land i sådan omfattning, att det vore tänkbart att få dylika läkare knutna till centralanstalterna i allmänhet. Den bärande grunden för sakkunnigförslaget på denna punkt förefinnes alltså ej. Samtliga instanser — med undantag för Svenska läkarsällskapet — vilka haft att yttra sig över sakkunnigförslaget, ha också på denna punkt hävdade en från de sakkunniga avvikande mening och uttalat sig för att anstalterna i fråga borde sortera under kungl. skolöverstyrelsen. Sålunda säger t. ex. skolöverstyrelsen bl. a.:

»Det kan säkerligen principiellt hävdas, att undervisning och uppfostran även beträffande de föreslagna centralanstalterna är den mest framträdande bland de övriga i och för sig betydelsefulla verksamhetsgrenarna. Behovet av medicinsk kontroll synes kunna tillgodoses genom anställande av anstaltsläkare och genom medicinsk-psykiatrisk inspektion. Skolöverstyrelsen finner det därför — ehuru anordningen innebär en utökning av överstyrelsens uppgifter och säkerligen medför ökat behov av arbetskraft — riktigast, att dessa anstalter ställas under överstyrelsens överinseende och att det föreliggande förslaget omarbetas i enlighet härmed.»

1940 års skolutredning anför, »att de sakkunniga icke synas ha tillräckligt beaktat, att frågan om ordnandet av de bildbara sinnesslöa barnens vård i första hand är en fråga om undervisning och uppfostran, alltså en

pedagogisk fråga, varför den lämpliga fördelningen mellan medicinsk och pedagogisk sakkunskap av uppsikten över och ledningen av sinnesslöskolorna borde närmare övervägas.»

Svenska stadsförbundet säger: »Förbundet kan icke biträda förslaget om särskilda styrelser för externatskolorna och dessas ställande under medicinalstyrelsens överinseende. Det är här dock pedagogiska synpunkter det i första hand gäller att anlägga. Skolor, som mottaga sinnesslöa barn, vilka ej äro behäftade med lyten eller sjukdomar, böra betraktas som undervisningsanstalter.»

Hälsingborgs stad uttalar sig i samma riktning och säger särskilt beträffande de föreslagna externatskolorna, att det beträffande dessas ledning synes »ur alla synpunkter lämpligast, att folkskolstyrelserna i ifrågasvarande skoldistrikt stadgeenligt fingo i uppdrag att fungera såsom styrelse för desamma och den kommunala skolledaren (folkskolinspektören, överläraren) såsom pedagogisk inspektör, varigenom på denna punkt en onödig dubbelorganisation på den grundläggande skolundervisningens område förhindras.»

Departementschefen säger, att det här visserligen i främsta rummet är fråga om skolundervisning och uppfostran men att denna med hänsyn till klienteletts beskaffenhet måste meddelas med ett helt annat hänsynstagande till medicinska synpunkter än vid annan undervisning. Oss förefaller det egendomligt, om i så fall icke undervisningen av t. ex. dövstumma i än högre grad borde ske med hänsynstagande till medicinska synpunkter. Departementschefen säger vidare, att de pedagogiska synpunkterna endast äga giltighet under skoltiden och alltså ej skulle äga tillämpning på dem, som omhändertagas före skolåldern, eller på dem, som stå under övervakning jämväl som vuxna. Även härutinnan tillåta vi oss framföra en avvikande mening, då väl de pedagogiska synpunkterna ej endast gälla själva undervisningen utan även alla uppfostringsfrågor och dessa ju måste vara aktuella i hög grad beträffande förskolebarnen men även beträffande ungdomarna över skolåldern. Som starkaste skäl för departementschefens ställningstagande till förmån för sakkunnigförslaget i motsats till de många remissyttrandena tycks stå tanken på ett effektivt utnyttjande av samtliga platser för sinnesslöa, däri inbegripet sådana platser, vilka stå till förfogande å sinnessjukhus. Här åsyftade åtgärder anse vi också absolut nödvändiga men hålla dock före att dessa utan olägenhet kunna ordnas genom anstaltens läkare i samråd med den person, som har att utöva den medicinsk-psykiatriska inspektionen. Under hänvisning till vad ovan sagts få vi härmed hemställa,

att riksdagen må i föreliggande förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa göra den änd-

ringen, 1) att skolöverstyrelsen göres till chefsmyndighet för centralanstalterna och 2) att skolstyrelserna i de skoldistrikt, där externatskolor för bildbara sinnesslöa förekomma, få i uppdrag att fungera såsom styrelse för de samma.

Stockholm den 22 mars 1944.

Hildur Nygren.

L. A. Björklund.

Ebon Andersson
i Stockholm.

Walter Sundström.

O. Malmberg.

Elsa Johansson.

Märta Öberg.

Gottfr. Fröderberg.

Verner Hedlund.

Ruth Gustafson.

Folke Kyling.

Ivar Jansson,
Kalix.

Hildur Alvéén. Hanna Rydh Munck af Rosenschöld. A. Hermansson.